

פרשת כי תצא

**"לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעֵטָנָא צִמְרָא וּפְשָׁתִים יִזְדָּדוּ:
גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אֲרַבַּע כְּנָפֹת כְּסוּתֶךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ"
(דברים כ"ב)**

סמיכות של מצוות בתורה משמשת פעמים רבות ללימוד על הקשר בינם. כך גם בשתי המצוות – מצוות ציצית והאיסור ללבוש שעטנז- הסמוכות בפרשתנו. זאת הן בפן הרעיוני, אך גם נלמדות הלכות למעשה:

רעיוני: "וכשם שלמדנו מתוך סמיכות פרשיות אלו שעברה גוררת עברה, כן למדנו מן הפרשה שמצוה גוררת מצוה, שהרי כתוב למטה כי יקרא קן צפור לפניך, מה כתיב אחריו כי תבנה בית חדש ועשית מעקה, אם קיימת מצות שלוח הקן תזכה לבנות בית חדש ולעשות מעקה, ותזכה עוד לבגדי צמר ופשתן, לכך סמך לו לא תלבש שעטנז, ותזכה למצות ציצית, לכך סמך לו גדילים תעשה לך, ותזכה לאשה, לכך סמך לו כי יקח איש אשה, והא למדת מתוך סמיכות הפרשיות גם כן שמצוה גוררת מצוה" (רבינו בחיי, שם)

הלכתי: "אמר קרא לא תלבש שעטנז ותניא לא תלבש שעטנז - הא גדילים תעשה לך מהם" (מסכת נזיר נ"ח).

ליל שבת (הלכה)

עשה דוחה לא תעשה

אם כן סמיכות הפסוקים מלמדת אותנו, שלמרות שאסור ללבוש בגד העשוי מצמר ופשתים- אם זו ציצית אז מותר. לפני שנדון בשאלה המתבקשת מדוע מותר, ננסה ללמוד את פרטי ההלכה. "אין אסור בכלאי בגדים אלא צמר ופשתן בלבד שנאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו ... ואפילו קשר גדיל של צמר בגדיל של פשתן אע"פ שהרצועה באמצע וכן אם כפל בגדי צמר ופשתן וקשרן הרי אלו כלאים שנאמר צמר ופשתים יחדו מכל מקום כיון שנתאחד נאסר: ומנין שכל איסורין אלו של תורה שהרי הוצרך הכתוב להתיר כלאים בציצית כמו שלמדו מפי השמועה שלא נסמכה פרשת כלאים לפרשת ציצית אלא להתיר כלאים בציצית והציצית חוטין קשורין בלבד הן מכלל שחבור כזה שלא במקום מצוה אסור מן התורה" (הלכות כלאים לרמב"ם, פרק י')

אם כן למדנו שגם קשירה של חוט פשתן וצמר יחד אסורים משום שעטנז. לכן היה צריך להתירם בציצית. אך את הטעם להתיר מביא הרמב"ם בהלכות ציצית:

"ומה הוא לעשות חוטי צמר בכסות של פשתן או חוטי פשתן בכסות של צמר אע"פ שהוא לבן לבדו בלא תכלת, בדין הוא שיהא מותר שהשעטנז מותר לענין ציצית שהרי התכלת צמר הוא ומטילין אותה לפשתן. ומפני מה אין עושין כן מפני שאפשר לעשות הלבן שלה ממינה וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם יכול אתה לקיים את שתיהן הרי מוטב, ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה וכאן אפשר לקיים את שתיהן" (הלכות ציצית לרמב"ם, פרק ג').

פרשת כי תצא

הרמב"ם מלמד אותנו שכל סיבת ההיתר היא כדי להטיל 'תכלת' בציצית. זאת כיוון שמושג 'תכלת' הינו צמר הצבוע בצבע תכלת (המופק מחלזון...). לכן כאשר הבגד עשוי מפשתן וניתן להטיל בו חוטי ציצית מפשתן, אך את חוט התכלת שבציצית חייבים לעשות מצמר.

כאן מלמד הרמב"ם את הכלל ההלכתי, תבוא מצוות עשה ותדחה מצוות לא תעשה. מצוות השעטנז תדחה מפני מצוות התכלת שבציצית. ראוי לציין שהמושג הוא 'תדחה' ולא 'תתבטל'. ולכן כשיש אפשרות לקיים את שתי מצוות, אין דוחים אחת מפני חברתה.

כך למשל, מצוות 'פיקוח נפש דוחה שבת'. עושים רק את נדרש כדי לקיים את פיקוח הנפש (שינוי, גוי וכד'). וכן מצוות 'טומאה במקדש דחיה בציבור'. רק כשאין אפשרות לקיים את מצוות העבודה במקדש בטהרה, עושים אפילו בטומאה. כיוון שה'ציבור' חשוב אף יותר ממניעת העבודה מפני הטומאה. גם כאן ההלכה שהתכלת דוחה את מצוות השעטנז, מראה עד כמה 'החשיבה' התורה את מצוות התכלת שהיא מצאה אפשרות הלכתית לקיימה, למרות איסור השעטנז.

סעודת שבת (מחשבה)

תיקון הפירוד

למרות הטעם ההלכתי של 'עשה דוחה לא תעשה'. עדיין נשאר הצורך לתת טעם נוסף. זאת כיוון שאנו יודעים שלא בכל התנגשות בין שתי מצוות אנחנו דוחים אחת מפני השניה. ולפעמים אף במקרה כזה נאמר שמצוות ה'לא תעשה' עדיפה, אחרת תהיה כאן מצווה הבאה בעבירה שטעמה נפגם.

עתה נוסיף לשאלתנו, שאלה דומה. גם בבגדי הכהונה אנו מוצאים שילוב בין צמר ופשתים. (וכן בפרוכת, אך שם אין זה בגד, והאיסור הוא דווקא בלבישה). הפשתן מופיע בכל בגדי הכהן ההדיוט, למעט האבנט בו רקומים חוטי צמר בתוך הפשתן – כלומר שעטנז. בכהן הגדול המצב הפוך. רוב בגדיו עשויים צמר (תכלת, ארגמן ושני הם צמר הצבוע בצבעים אלו, כפי שאמרנו לעיל) ובתוכם משלובים חוטי שש, הוא הפשתן. בכל מקרה הן בבגד הכהן ההדיוט ובבגדי הכהן הגדול מצוי שעטנז!

בגמרא מופיע נימוק הלכתי נוסף לנימוק שהבאנו לעיל:

"מצוות לאו להנאות ניתנו, וכך גם בגדי כהונה לאו להנאות ניתנו" (רש"י יומא ס"ט). כלומר, כל האיסור של לבישת שעטנז הוא כשאתה נהנה מן הבגד, אך במצוות אלו, אין הנאה. רואים זאת לדוגמא שגם כאשר אינני נהנה מלבישת הציצית או בגדי כהונה, עדיין חייב אני ללובשו! הדיון בגמרא באמת ממשיך בשאלה, מה קורה אם אני מתשמש בבגדי הכהונה בתור כרית, כפי שמופיע במשנה: **לֹא הָיוּ יִשְׁנִים בְּבִגְדֵי קֹדֶשׁ, אֶלָּא פֹשֶׁטִין וּמִקְפָּלִין וּמְנִיחִים אוֹתָן תַּחַת רִאשֵׁיהֶן**". וכאן ודאי שאני נהנה מן הבגד.

פרשת כי תצא

בזה מתרצת הגמרא תירוץ, שנחזור אליו בהמשך: "והא קא מתהני מכלאים? בגדי כהונה קשין הן". כלומר, שואלת הגמרא 'והרי הם נהנים מכלאיים (המצויים באבנט) בזמן השכיבה על הבגדים?' ומתרצת הגמרא: 'בגדי כהונה קשים הם'. כלומר הפשתן הוא קשה. (ולמרות שיש מעט צמר, העיקר באבנט הוא הפשתן) ואם שוכבים עליו הוא לא נכרך סביב הגוף ואין כאן לבישה. ואנו נביא תירוץ אחר. תחילה נבין מדוע נאסרה בכלל תערובת של צמר ופשתים יחדיו: "ויהי מקץ ימים ויבא קין.. " וגו' רבנן אמרו: זרע פשתן היה. והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן. לפיכך נאסר צמר ופשתים שנא' (דברים כב) "לא תלבש שעטנז" וגו' ואמר הקב"ה אינו דין שיתערב מנחת החוטא עם מנחת זכאי לפיכך נאסר" (תנחומא בראשית ט)

" ועל דרך הקבלה בסוד מצות הכלאים מצוה זו ממצות הנקראות חקים ואין תכלית הכוונה בחקים האלה בענינים הגופניים בלבד רק בכחות השכלים הנמשכים מן השמים ולכך נקראו חקות שמים.

וכמו שדרשו רז"ל אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה מכה אותו ואומר לו גדל שנאמר (איוב לח) "הידעת חקות שמים וגו'..." ומפני שהשנים הנולדים בעולם ראשונה היו כלאים זה מצד הרוח הטובה וזה מצד הרוח הרעה ואנחנו נצטוינו להמשך אחר הרוח הקודש ולהתרחק מן הרע שהוא מצד רוח הטומאה על כן נאסר לנו הכלאים כי הוא חבור שני קצוות שהם ב' הפכים אין ראוי לחבר אותן כי אין חבורן עולה יפה. אבל ראוי להרחיקם ולהפרידם זה מזה והמפריש ביניהם גורם שלום בעולם והמחבר אותן יחד מסלק השלום מן העולם כי הוא מערבב הכחות העליונים ומשים קטרוג בין פמליא של מעלה,

לפי שהנולדים ראשונה קרבנם היה צמר ופשתים זה הביא הצמר וזה הביא הפשתים ולכך נאסר לנו חבור הצמר והפשתים יחדו לפי שחבור שניהם בכרס אחד לא עלה יפה. כי היה בזה ערבוב כחות הגורם למה שהוא הפך השלום וסופו הוכיח על תחלתו כי רצח זה את זה בסוף ונאבדו שניהם מן העולם.

ומה שהותר הכלאים בציצית גם בבגדי הכהנים ובלבד בשעת עבודה לפי שכל הכחות המשתנים זה מזה כולן כלולין במצות ציצית בין הלבן והתכלת וזהו סוד הכתוב שאמר (משלי לא) אשת חיל והיא מדת התכלת דרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ כפיה יאמר כי המדה ההיא דורשת וחוקרת אחר העובר ומחברת צמר ופשתים יחדו כדי להענישו ומצד אחר ותעש בחפץ כפיה בציצית והם כולן כלולין במצות ציצית אין צ"ל בבית המקדש בשעת עבודה שכל הכחות כלולין שם כי כל עניני בהמ"ק של מטה כלן דוגמת עניני בהמ"ק של מעלה " (רבינו בחיי ויקרא יט, יט) הסבר בעמוד הבא.

פרשת כי תצא

סעודת שלישיית (מעשה)

המקדש - זיכור הכל

המדרש מביא שהטעם לאיסור צמר ופשתים יחדיו הוא כיוון שקין הביא 'פשתן', והבל הביא 'צמר' ושילובם לא הלך יפה. רבינו בחיי מתמודד אם המדרש הקשה הזה ואומר תחילה שזהו 'חוק'. לא במובן של חוק ולא ניתן להבינו, אלא במובן של 'חוקות שמייים'. כלומר, טעם שלא מיועד לתקן את הצד הגופני באדם, אלא את הצד הרוחני באדם.

ראינו לעיל שבגדי הכהונה של כהן הדיוט, הם קשים, הפשתן הוא דבר קשה, בניגוד לצמר שמטבעו הוא רך. בנוסף הפשתן מבטא את היחיד, הבודד. וכן את מידת הדין. כפי שמביא הזוהר:

"כתיב ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגור אמאי אקרי בד יחידאי בגין דלא בעי לחברא להאי פשתים באחרא. ועל דא לא כתיב מדו פשתים אלא בד יחידאה" (זוהר חלק ג, דף פז).

תרגום: כתוב: 'ולבש הכהן מדו בד, ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגור' – ולמה נקרא 'בד', בד יחיד, הוא בודד, יחיד ואינם מתחברים הפשתים עם האחר. ולכן לא כתוב מדו פשתים, אלא מדו בד, בד יחיד.

"והנה הפשתן אינו כמו הצמר שהוא הלבוש היוצא מן הפנימיות, אלא הוא לבוש חיצון שיוכל להנתן על הגוף. והוא נמשך מן הדין ... והנה בזה תבין איסור השעטנז, כי באמת הצמר והפשתן הם ב' מיני לבושים, והם בחינות חלוקות הרבה ואסור לחברם כי הוא קלקול, כי אין לפשתים להיות בסוד צמר כלל שאינם ראויים לכך... ולכן יש פעמים שנצטוו הכלאים, והוא בבגדי כהונה. ותדע שבאמת בגדי כהונה הם עשויין לתקן ענין הפשתים, כי הכהן הוא איש החסד, היה צריך ללבוש אלו הפשתים למתקן אותם ולתקנם בכח עבודתו." (ספר אדיר במרום, חלק א')

פרשת כי תצא

הצמר והפשתים מסמלים שני הפכים. לכן לא ניתן ללובשם יחד. דין עם רחמים. קשה ורך. שני ניגודים קיצוניים. הפירוד הזה נוצר בחטא קין והבל, אשר כידוע כל חטאי הביאה השפיעו לאורך כל שנות קיום העולם (כמו חטא אדם הראשון). מחוץ למקדש, לא ניתן לגרום לאיחוד שלם של הפירוד. אך המקדש הוא שבו יש תיקון ושלמות לכל חטאי העולם, ובכללם חטאי קין והבל. המקדש הוא 'תכלית השלום'. כפי שהביא לעיל רבינו בחיי, וכפי שמביא רבי נתן:

"וזה בחינת אסור שעטנז, כי צריך לשמר הבגדים ממחלוקת, דהינו צמר ופשתים שהם בחינת מחלוקת, כי הם שני הפכים כנ"ל והבגדים צריכין להיות בבחינת שלום. ועל - כן הכהן בשעת עבודה שאז הוא בתכלית השלום, כי העבודה היא בחינת ברית שלום, כמו שכתוב, הנני נתן לו את בריתי שלום. והייתה לו ברית כהונת עולם, דהינו העבודה ועל - כן בשעת עבודה שלובש בגדי כהנה מתר בהם שעטנז, אדרבא, זה עקר מצוותם, כי מחמת שהוא בתכלית השלום אזי יכול להכריע ולעשות שלום אפילו בין צמר ופשתים שהם שני הפנים. וזהו תכלית השלום, כי עקר מעלת השלום כשעושין שלום בין שני הפכים"

(ליקוטי הלכות, הלכות ראשית הגז)

במקדש ישנו שילוב בין ה'דין' וה'חסד'. כאשר בכהן הגדול, שמייצג יותר מכל את איחוד כל חלקי העם, יש יותר 'חסד' מ'דין'. יותר פשתן מצמר. הוא נמצא רוב ימיו במקדש. לעומתו, בכהן ההדיוט יש יותר 'פשתן' שכן רוב ימיו מסתובב כהן בין עם ישראל ומנהיגם בלקחי התורה.

דבר אחד, כולנו יכולים לעשות, גם כיום ושניתן לעשות מחוץ למקדש. תכלת בציצית. זהו תיקון קטן, שכל כך חשוב שהוא דוחה את איסור הכלאיים. בזה כולנו 'ממלכת כהנים וגוי קדוש'. אף שאין לנו היום בגדי כהונה שעניינם לכפר, בכל זאת אנו יכולים להגיע למדרגת התיקון של בגדי הכהונה על ידי הטלת התכלת בציצית.

שבת שלום

מרדכי פרסוף